

Олексюк Ольги Миколаївни
Голова спеціалізованої
вченої ради
ДФ 26.133.088
26.05.2025р.
Людмила Хоружій

Голові спеціалізованої вченої ради
ДФ 26.133.088
Київського столичного університету
імені Бориса Грінченка
завідувачу кафедри освітології та
психолого-педагогічних наук
Факультету педагогічної освіти,
доктору педагогічних наук, професору
Людмилі ХОРУЖІЙ

Рецензія

Олексюк Ольги Миколаївни, завідувача кафедри музикознавства та музичної освіти Факультету музичного мистецтва і хореографії Київського столичного університету імені Бориса Грінченка, доктора педагогічних наук, професора, на дисертаційну роботу Ісаєнко Ганни Петрівни «Методика формування навичок слухового самоконтролю майбутнього викладача мистецької школи на заняттях з інструментального ансамблю», подану до захисту на здобуття наукового ступеня доктора філософії з галузі знань 01 Освіта/Педагогіка за спеціальністю 011 Освітні, педагогічні науки.

1. Актуальність теми дослідження

На сучасному етапі розвитку системи освіти, зокрема вищої мистецької, усталеною є компетентнісно орієнтована освітня модель, яка визначає вимоги до кадрових ресурсів відповідно до потреб сьогодення. Це, у свою чергу, зумовлює пошук глибоких системних перетворень освітнього процесу для підвищення якості освіти та результативності підготовки майбутнього фахівця, зокрема й викладача мистецької школи. Результатом такої підготовки мають бути сформовані фахові компетентності, серед яких інструментально-виконавська є однією з визначальних для успішної професійної діяльності. Опанування гри на музичному інструменті, зокрема на заняттях з інструментального ансамблю, є складним багатокомпонентним процесом, передбачає оволодіння комплексом виконавських та художньо-інтерпретаційних умінь і навичок, серед яких сформований слуховий самоконтроль, як здатність контролювати та коригувати звучання музичного твору, є необхідною умовою якісного його виконання. Хоча накопичено багато матеріалу, який безпосередньо чи опосередковано відбиває різноманітні аспекти використання самоконтролю в інструментально-виконавській діяльності, цілісна система педагогічних знань про цей процес, як аргументовано вважає дослідниця, ще не склалася.

Необхідність розв'язання означеної проблеми зумовлюється, як справедливо зазначає дисертантка, низкою суперечностей, пов'язаних з:

потребою суспільства та зрослими вимогами до підготовки високопрофесійних фахівців мистецької галузі, які здатні успішно реалізовувати професійні завдання відповідно до сучасних викликів, та усталеною практикою навчання у закладах вищої освіти; зорієнтованістю освітнього процесу на удосконалення фахової, зокрема ансамблево-інструментальної компетентності майбутнього викладача мистецької школи та традиційними методами навчання; необхідністю розроблення методики формування навичок слухового самоконтролю майбутнього викладача мистецької школи на заняттях з інструментального ансамблю та недостатністю в системі фахової підготовки здобувачів освіти відповідного навчально-методичного забезпечення. Це й визначає актуальність теми дисертаційного дослідження Ісаєнко Г.П.

2. Наукова новизна результатів дисертації

Представлені у дисертаційній роботі Г.П. Ісаєнко наукові положення, концептуальні ідеї, висновки є обґрунтованими та верифікованими, є помітним внеском у дослідження, які велися й ведуться в обраному напрямі. **Наукова новизна** роботи полягає в тому, що дисертанткою *вперше* визначено методологічні підходи до формування навичок слухового самоконтролю майбутнього викладача мистецької школи на заняттях з інструментального ансамблю (аксіологічний, міждисциплінарний, системний, діяльнісний, рефлексійний, сенсорно-фізіологічний, компетентнісний) та педагогічні принципи (системності та послідовності; цілісності; інтегративності та практичної спрямованості; індивідуалізації; ціннісного резонансу; функціональності; активізації слухових уявлень; автоматизації вмінь та дій; рефлексії слухового сприйняття); виокремлено та схарактеризовано структурні компоненти слухового самоконтролю майбутнього викладача мистецької школи (мотиваційно-ціннісний, пізнавально-інформаційний, перцептивно-операціональний, рефлексійно-слуховий); також визначено авторське поняття «навички слухового самоконтролю майбутнього викладача мистецької школи» як усвідомлений комплекс автоматизованих дій та вмінь, що пов'язані з інтонуванням і корегуванням параметрів звуку під час гри на музичному інструменті у процесі ансамблевого музикування, які необхідні для активного сприймання і відтворення еталонного виконання музичного твору; розроблено діагностичний інструментарій дослідження – критерії (мотиваційний, когнітивний, перцептивний, рефлексійний) показники та рівні сформованості навичок слухового самоконтролю майбутнього викладача мистецької школи (високий, середній, низький); обґрунтовано методику формування навичок слухового самоконтролю майбутнього викладача мистецької школи (збагачення системи мотивів професійного розвитку, доповнення освітньо-професійних та робочих програм, навчальна інтеграція мотивувально-стимулювальних пізнавальних, наочно-слухових, творчо-практичних, перцептивних та

рефлексійних методів, застосування зворотного зв'язку, що передбачає перцепцію та рефлексію всіх суб'єктів педагогічного процесу); визначено відповідні етапи формування навичок слухового самоконтролю майбутнього викладача мистецької школи (спонукально-діалогічний, розвивально-дієвий, практично-творчий); *уточнено* сутність ключових понять дослідження, зокрема: «слуховий самоконтроль майбутнього викладача мистецької школи» як здатність свідомо контролювати та коригувати гру на музичному інструменті на основі власного слухового сприйняття, що охоплює такі аспекти як: інтонаційна точність (контроль висоти звуку для нетемперованих інструментів), ритмічна організованість (відповідність виконання заданому темпу, ритмічного малюнку), динамічна виразність (регулювання сили звуку, нюансування), тембральне відчуття (вміння чути та відтворювати характерний тембр інструменту), баланс у грі (ансамблеве відчуття); сутність поняття «методика формування навичок слухового самоконтролю» як систему науково-методологічних (підходів, принципів), методичних (форми, засоби, методи, прийоми) елементів, які є фундаментом для створення ефективного середовища формування навичок слухового самоконтролю на заняттях з інструментального ансамблю; *подальшого розвитку набули* зміст, форми та методи підготовки майбутнього викладача мистецької школи на заняттях з інструментального ансамблю.

Ці здобутки, безперечно, сприятимуть удосконаленню фахової, зокрема ансамблево-інструментальної підготовки майбутніх викладачів мистецької школи.

3. Теоретичне і практичне значення результатів дослідження

Вагомість теоретичних результатів дослідження полягає у: висвітленні та обґрунтуванні актуальності проблеми дослідження, визначенні авторського поняття «навички слухового самоконтролю майбутнього викладача мистецької школи»; уточненні сутності понять «слуховий самоконтроль майбутнього викладача мистецької школи» та «методика формування навичок слухового самоконтролю викладача мистецької школи»; систематизації та узагальненні тлумачення основних дефініцій дослідження українськими та зарубіжними вченими.

Дисертанткою з'ясовано, що ефективність формування навичок слухового самоконтролю майбутнього викладача мистецької школи зумовлюється комплексним шляхом, який акумулює філософські, фізіологічні, психофізіологічні, психологічні, музично-психологічні, педагогічні, музично-педагогічні, музично-виконавські аспекти. Окреслено особливості ансамблево-інструментальної підготовки майбутнього викладача мистецької школи. Розроблено методику та визначено педагогічні умови формування навичок слухового самоконтролю (створення стимулювального середовища для формування навичок слухового самоконтролю майбутнього викладача

мистецької школи; актуалізація слухового сприйняття та удосконалення комплексу перцептивних умінь студентів на заняттях з інструментального ансамблю; інтеграція мотивувально-стимулювальних, пізнавальних, наочно-слухових, творчо-практичних, рефлексійних методів в ансамблево-інструментальній підготовці майбутнього викладача мистецької школи).

Позитивно оцінюємо і практичні результати дослідження: створено авторський YouTube-канал, де розміщено tutorіали – практичні поради щодо методів формування навичок слухового самоконтролю <https://www.youtube.com/channel/UCkS9aGyhoybiLbs6lnoxS0g>; збагачено зміст робочих програм навчальних дисциплін «Інструментальний ансамбль», «Камерний ансамбль», «Оркестровий клас», «Творчо-виконавські студії», «Ансамблеве виконавство (інструментальне)», «Оркестровий клас», «Музикування в малих формах» та «Ансамбль» для студентів першого (бакалаврського) рівня вищої освіти спеціальності 025 «Музичне мистецтво».

Результати, висновки та рекомендації, сформульовані на основі проведеної експериментальної роботи (форми, методи, прийоми, засоби формування навичок слухового самоконтролю майбутнього викладача мистецької школи на заняттях з інструментального ансамблю тощо), можуть використовуватися в освітньому процесі здобувачів першого (бакалаврського) рівня вищої освіти спеціальності 025 Музичне мистецтво та бути корисними під час написання навчально-методичних посібників, розроблення робочих програм навчальних дисциплін тощо.

4. Наукова обґрунтованість результатів досліджень

Належний ступінь обґрунтованості й достовірності результатів дослідження Г.П. Ісаєнко підтверджується: методологічною й теоретичною обґрунтованістю концептуальних положень дослідження; системним аналізом наукових, навчально-методичних джерел тощо; з'ясуванням причинно-наслідкових зв'язків між складовими досліджуваного феномену; достатнім обсягом і багатоманітністю теоретичної бази.

Категоріальний апарат дисертації (об'єкт, предмет, мета, завдання, наукова новизна тощо) визначено кваліфіковано. Структура дисертації є послідовною, відзначається збалансованістю складових, логіка розгортання дослідницького пошуку переконлива: від розгляду теоретико-методологічних засад дослідження і визначення сутності основних понять до апробації методики формування навичок слухового самоконтролю майбутнього викладача мистецької школи на заняттях з інструментального ансамблю.

Дисертанткою здійснено ґрунтовний аналіз 322 наукових джерел (з них 66 – іноземними мовами), в яких досліджувана проблема характеризується з точки зору різних наукових галузей, що створює передумови для системного її

висвітлення. Цитування та посилення на наукові джерела зазначено коректно, відповідно до вимог нормативних документів.

Здійснений дисертанткою аналіз розкриття проблеми формування навичок слухового самоконтролю майбутнього викладача виявив її недостатню розробленість і відсутність цілісного уявлення про способи формування досліджуваного феномену на заняттях з інструментального ансамблю.

Проведена пошукова робота дала змогу обґрунтувати методику формування досліджуваного феномену як систему науково-методологічних (підходів, принципів), методичних (форми, засоби, методи, прийоми) елементів, які є фундаментом для створення ефективного середовища формування навичок слухового самоконтролю на заняттях з інструментального ансамблю та педагогічні умови як сукупність об'єктивних та суб'єктивних чинників, які забезпечують ефективність формування навичок слухового самоконтролю майбутнього викладача мистецької школи на заняттях з інструментального ансамблю.

Розроблена Г.П. Ісаєнко методика ґрунтується на достатній теоретичній базі й забезпечує проведення різнобічного формувального експерименту. Позитивним є продумана організація експерименту, зокрема охоплення емпіричним дослідженням широкого кола питань, залучення достатньої кількості студентів закладів вищої освіти з різних регіонів України (Київ, Ніжин, Умань, Переяслав).

Відтак Г.П. Ісаєнко реалізовано спробу дати цілісну наукову картину досліджуваного феномену завдяки поглибленому аналізу напрацьованих наукових знань і фактів щодо формування навичок слухового самоконтролю майбутніх викладачів мистецької школи, систематизації розвідок різних аспектів ансамблево-інструментальної підготовки здобувачів освіти, здійсненню експериментальної роботи (апробації обґрунтованої та розробленої методики).

Таким чином, рецензована дисертація є самостійним науковим дослідженням, яке містить авторські ідеї, теоретичні положення та практичні розробки, продукують дисертанткою власними силами. Усі положення наукової новизни, що виносяться на захист, та висновки сформульовано самостійно, апробовано та оприлюднено в наукових публікаціях.

5. Рівень виконання поставленого наукового завдання та оволодіння здобувачем методологією

Обґрунтованість та валідність результатів дисертаційної роботи Г.П. Ісаєнко зумовлено використанням вдало підібраних методів наукового пізнання, зокрема методами науково-педагогічних досліджень, а саме: теоретичних (системно-аналітичний, контрольний-порівняльний аналіз, синтез, систематизація, узагальнення, конкретизація, порівняння, узагальнення), емпіричних (педагогічне спостереження, опитування, тестування, бесіда,

анкетування, самоспостереження, самооцінювання, педагогічний експеримент), методи математичної статистики. Як бачимо, вибір методів дослідження обумовлений поставленою метою й відповідає завданням, які вирішуються дисертанткою, що дозволило здійснити комплексний аналіз та експериментальну перевірку предмету дослідження.

У процесі дослідження дисертанткою обґрунтовано теоретико-методологічні та методичні засади формування навичок слухового самоконтролю майбутнього викладача мистецької школи на заняттях з інструментального ансамблю, визначено педагогічні умови, обґрунтовано, розроблено та апробовано у ході педагогічного експерименту методику формування навичок слухового самоконтролю майбутнього викладача мистецької школи на заняттях з інструментального ансамблю. Нею встановлено, що формування навичок слухового самоконтролю майбутнього викладача мистецької школи треба вибудовувати на основі аксіологічного, міждисциплінарного, системного, діяльнісного, рефлексійного, сенсорно-фізіологічного, компетентнісного підходів. Згідно з методологічними підходами визначено педагогічні принципи формування навичок слухового самоконтролю майбутнього викладача мистецької школи на заняттях з інструментального ансамблю, які обумовлюють шляхи реалізації поставлених завдань (системності та послідовності, цілісності, інтегративності та практичної спрямованості, індивідуалізації, ціннісного резонансу, функціональності, активізації слухових уявлень, автоматизації вмінь та дій, рефлексії слухового сприйняття).

Вище зазначене свідчить про те, що обґрунтованість і валідність результатів дисертаційної роботи детермінується правильно обраними методологічними підходами, достатнім використанням теоретичного та емпіричного матеріалу, а ґрунтовність їх аналізу забезпечує достатній рівень достовірності дисертаційної роботи Г.П. Ісаєнко.

6. Апробація результатів дисертації

Основні результати дисертаційної роботи Ісаєнко Г.П. пройшли належну апробацію шляхом опублікування її положень в 11 наукових працях, зокрема: 7 (з них 1 стаття у співавторстві) – у наукових виданнях, включених на дату опублікування до переліку наукових фахових видань України; 4 наукових публікацій, у яких додатково висвітлено результати дисертації; виступів, обговорень на наукових та науково-практичних конференціях (12 конференцій, зокрема: 7 – міжнародних, 5 – всеукраїнських).

7. Структура та зміст дисертації

У результаті дослідження Г.П. Ісаєнко сформульовано та обґрунтовано низку концептуальних положень, які мають наукову новизну, теоретичне та практичне значення.

Відповідно до логіки наукового пошуку дисертанткою чітко й коректно визначено мету та завдання дослідження, сформульовано висновки згідно з визначеними завданнями. Дисертаційна робота складається з анотації, вступу, трьох розділів, висновків до кожного з них, загальних висновків, списку використаних джерел (322 найменувань, з них 66 – іноземними мовами), додатків. Робота містить 24 таблиці, 11 рисунків в основному тексті роботи.

Основний текст дисертації викладено на 212 сторінках, загальний обсяг роботи – 285 сторінок.

У першому розділі дисертації здійснено системний аналіз наукової літератури з проблеми дослідження, обґрунтовано методологічні засади, визначено сутнісні характеристики та структуру навичок слухового самоконтролю майбутнього викладача мистецької школи, уточнено сутність поняття «слуховий самоконтроль майбутнього викладача мистецької школи», запропоновано авторську дефініцію «навички слухового самоконтролю майбутнього викладача мистецької школи» тощо.

У другому розділі висвітлено особливості та уточнено поняття ансамблево-інструментальної підготовки майбутнього викладача мистецької школи, проаналізовано освітньо-професійні програми, робочі програми навчальних дисциплін в контексті формування навичок слухового самоконтролю майбутнього викладача мистецької школи; розроблено діагностувальний інструментарій: критерії, показники та рівні сформованості кожного із структурних компонентів досліджуваного феномену; теоретично обґрунтовано й розроблено методику та визначено педагогічні умови формування навичок слухового самоконтролю майбутнього викладача мистецької школи на заняттях з інструментального ансамблю.

У третьому розділі висвітлено організацію формувального етапу педагогічного експерименту для перевірки ефективності методики формування навичок слухового самоконтролю майбутнього викладача мистецької школи на заняттях з інструментального ансамблю, оцінено результативність її впровадження, проаналізовано й підведено підсумки проведеного педагогічного експерименту.

Варто зазначити, що концептуальні положення роботи логічно вмотивовано, структуровано, науково обґрунтовано.

8. Дотримання академічної доброчесності

Подані в дисертації Г.П. Ісаєнко положення, ідеї та висновки є самостійними та оригінальними. Перевірка дисертаційної роботи та наукових публікацій на наявність текстових збігів засвідчила відсутність порушень академічної доброчесності (академічного плагіату, фабрикації, фальсифікації, самоплагіату тощо). У дисертації коефіцієнт подібності (відсоток схожості з усіма джерелами) складає 11 %.

9. Дискусійні положення та зауваження

У цілому позитивно оцінюючи дисертаційну роботу, висловимо деякі зауваження і побажання:

1) У параграфі 3.2. Аналіз результатів дослідно-експериментальної роботи бажано б було деталізувати процедуру обробки даних експерименту.

2) У тексті дисертації дисертанткою часто використовується словосполука «звуковий еталон», однак недостатньо розкрито його сутність.

3) Текст дисертації дещо переобтяжено повтореннями переліку науковців з проблеми дослідження, бажано прибрати повтори з тих фрагментів тексту, де вони дублюються. Натомість обмежитися аналізом відповідних до контексту праць.

Зазначені побажання суттєво не впливають на загальний позитивний висновок щодо оцінки дисертаційної роботи Г.П. Ісаєнко.

10. Загальний висновок і оцінка дисертації

Попри зазначені дискусійні положення та зауваження, маємо визнати, що дисертацію Ганни Петрівни Ісаєнко виконано на належному теоретичному та методологічному рівнях, робота містить актуальні та перспективні ідеї щодо удосконалення ансамблево-інструментальної підготовки майбутнього викладача мистецької школи в контексті формування у нього навичок слухового самоконтролю, новизна і практичне значення яких не викликає сумніву. Таким чином, дисертація Г.П. Ісаєнко «Формування навичок слухового самоконтролю на заняттях з інструментального ансамблю», подана на здобуття ступеня доктора філософії з галузі знань 01 Освіта/Педагогіка за спеціальністю 011 Освітні педагогічні науки, є завершеним самостійним, актуальним науковим дослідженням і відповідає вимогам Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 12.01.2022 №44 (зі змінами), наказу Міністерства освіти й науки України від 12.01.2017 №40 «Про затвердження Вимог до оформлення дисертації», затвердженого Міністерством юстиції України 03.02.2017 за №155/30023, Порядку підготовки здобувачів вищої освіти ступеня доктора філософії та доктора наук у закладах вищої освіти (наукових установах), затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 23.03.2016 №261 (зі змінами).

Беручи до уваги вище зазначене, вважаємо доцільним рекомендувати дисертацію «Формування навичок слухового самоконтролю на заняттях з інструментального ансамблю» до публічного захисту для присудження Ісаєнко Ганні Петрівні наукового ступеня доктора філософії зі спеціальності 011 (Освітні, педагогічні науки) у галузі знань 01 Освіта/Педагогіка.

Рецензент:

доктор педагогічних наук, професор,
завідувач кафедри музикознавства
та музичної освіти

Факультету музичного мистецтва
і хореографії

Київського столичного університету
імені Бориса Грінченка

